

Det är inte troligt att en enskild röst har någon avgörande inverkan på valresultatet. Men i 2006 års val till fullmäktige i Klippans kommun inträffade det osannolika – majoritetsförhållandet i fullmäktige hängde på en enda röst.

Värdet av en röst

I 2006 ÅRS RIKSDAGSVAL tog sig 82 procent av de röstberättigade till valurnorna. Det innebar en ökning med nästan två procentenheter i förhållande till föregående val. Därmed bröts åtminstone tillfälligt den nedgång av valdeltagandet som pågått under de senaste årtiondena. I och med 1998 års val sjönk valdeltagandet med över fem procentenheter, vilket är den största minskningen sedan allmänna rösträtten infördes.

Den kraftiga nedgången medförde ett ökat intresse för studier av valdeltagande. Varför vissa personer och vissa grupper väljer att inte utnyttja sin rösträtt tillhör de frågeställningar som hamnat i fokus. Inom den samhällsvetenskapliga forskningen brukar dock forskarna ofta vända på resonemanget och ställa sig frågan om varför det finns personer som gör sig besväret att rösta.

Om vi bortser från den tid det tar att sätta sig in i de politiska partiernas program är själva rösthandlingen för de flesta inte förknippad med någon större ansträngning. De flesta svenskar har en vallokal inom gångavstånd och dessutom finns möjligheten att rösta i förtid för den som så önskar. Samtidigt är sannolik-

heten att en enskild röst ska ha någon avgörande inverkan på valresultatet försvinnande liten. Många forskare menar därför att det rationella vore att avstå från att rösta. Att huvuddelen av den röstberättigade befolkningen ändå väljer att rösta är utifrån det perspektivet en paradox.

VAD ÄR DÅ SANNOLIKHETEN att en enskild röst har betydelse? Inom statistiken finns ett helt forskningsfält kring detta. Ett enkelt exempel kan illustrera vad som avses. Om du tillsammans med två andra personer ska välja en av två tänkbara ledare och sannolikheten att ni väljer den ena eller den andra är 50–50, då är sannolikheten att din röst faller avgörandet 50 procent. Det är samma som chansen att resultatet skulle bli oavgjort utan din röst.

I takt med att antalet som röstar stiger blir det mindre troligt att resultatet skulle bli oavgjort och att din röst skulle ha betydelse för utfallet. Om det istället är du och 10 000 andra personer som på samma sätt ska välja en av två ledare sjunker sannolikheten att din röst påverkar valutgången till 0,8 procent. Det är en liten om än inte obetydlig

sannolikhet. Det gäller dock när alla röstande är lika benägna att rösta på den ena kandidaten som den andra. Men om det är mer troligt att folk röstar på den ena kandidaten sjunker sannolikheten att en enskild röst avgör valutgången drastiskt och blir nästintill försumbar.

I svenska val finns det fler än två partier att rösta på, vilket gör att det blir lite mer komplicerat att räkna ut sannolikheten att en enskild röst ska påverka valutgången. Det proportionella valsystemet gör dessutom att fördelningen av mandat mellan partier kan påverkas även om majoritetsförhållandena är desamma. Fast sannolikheten att en enskild röst ska påverka vilken som blir den styrande majoriteten är också här mycket liten.

VARFÖR RÖSTAR DÅ FOLK om deras röst troligen inte kommer att påverka valresultatet? Förutom en önskan om att se sitt parti vinna brukar en handfull andra förklaringar lyftas fram inom forskningen. Till de vanligare hör att väljarna genom att rösta, och därmed framföra sin åsikt, uppnår en viss tillfredsställelse på ett personligt plan. Att rösta

är därmed ett uttryck för ett expressivt behov. En annan vanlig förklaring är att folk röstar för att fullgöra vad de anser vara sin medborgerliga plikt. Rösthandlingen är då att betrakta som något styrt av normer och värderingar.

Men även om chansen att en enskild röst har en inverkan är liten så är det värt att understryka att även mindre sannolika händelser kan inträffa. Det framgick med all önskvärd tydlighet i 2006 års val till fullmäktige i Klippans kommun. Resultaten som redovisades på valnatten söndagen den 17 september pekade mot att de borgerliga partierna skulle förlora sin majoritet i Klippan. Sverigedemokraterna skulle å sin sida gå från noll till fyra mandat och därmed inta en vågmästarroll.

Samtidigt var kampen hård om det sista, avgörande mandatet och valnattens resultat är endast preliminära. Ett antal röster räknas först under de dagar som följer valdagen. Det gäller främst förtida röster som lämnats sent och som inte hunnit fram till någon vallokal under valdagen. En stor andel av dessa sena röster tillföll moderaterna. Men ännu på onsdagen den 20 september

Foto: Arne Örrgård, SCB

En enda röst kan avgöra ett val.

saknades en handfull röster för att moderaterna skulle knipa det sista mandatet från Sverigedemokraterna.

DET SOM SEDAN HÄNDER saknar motstycke i svensk politisk historia. I moderaternas överklagan av valresultatet beskrivs utförligt de dramatiska förvecklingar som följde. På torsdagen den 21 september redovisades på Valmyndighetens webbplats att moderaterna erhållit 2 419 röster i valet till kommunfullmäktige i Klippan. Det innebär att det sista mandatet tillföll moderaterna och att de borgerliga partierna därmed tillsammans hade en majoritet i kommunfullmäktige.

På morgonen dagen efter var dock antalet röster justerat till 2 418 och det totala antalet avgivna röster hade också minskat. Vad som hänt med den förlorade

rösten framgick inte. Men den rösten hade en betydande inverkan på valresultatet. Med en röst färre på moderaterna var det istället Sverigedemokraterna som fick det sista mandatet. Och därmed förlorade de borgerliga partierna sin majoritet och Sverigedemokraterna fick rollen som vågmästare.

Det som sedan händer saknar motstycke i svensk politisk historia

En röst hade alltså försvunnit. Och med den försvann också det borgerliga övertaget i fullmäktige. Med anledning av dessa händelser valde dock moderaterna i Klippan att överklaga valresultatet. Valprövningsnämnden, som är den beslutande instansen, kom fram till att en ny mandatfördelning skulle göras efter att samtliga röster räknats om. Länsstyrelsen i Skåne län genomförde en omräkning och

fann då den försvunna rösten. I november 2006 stod det till slut klart att valet resulterade i en borgerlig majoritet i Klippans kommun.

EN ENDA RÖST kan alltså påverka politikens utformning. En promenad förbi valurnan vart fjärde år är en liten uppoffring som kan förändra den förda politiken under den följande mandatperioden. Med möjligheten till en så pass stor inverkan på politiken kan det anses vara rationellt att rösta trots att den möjligheten statistiskt sett är mycket liten.

Författare

Richard Öhrvall
arbetar med demokratistatistik vid SCB
tfn: 08-506 941 58
e-post:
richard.ohrvall@scb.se